

Тема 5. ОСНОВИ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

5.1. Провідні поняття

5.2. Характеристика національної системи АФВ

5.1. Провідні поняття

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 3% населення планети вважається інвалідами (особами з обмеженими фізичними можливостями). Екологічні катастрофи, війни, криміногенне становище, обтяжена спадковість, захворювання, травми, каліцтва, отримані на виробництві, в побуті, на транспорті, під час бойових дій щорічно збільшують кількість інвалідів приблизно на 200 тисяч.

Очевидним фактом є постійне зростання чисельності інвалідів. За кількісним складом ця соціальна група стає все більш представницькою в загальному складі населення. На сьогодні у світі нараховується понад 450 мільйонів осіб, які мають обмежені фізичні та інтелектуальні можливості. За статистикою щорічно ушкодження отримують 20 мільйонів людей.

Рис. 5.1.1. Адаптивне фізичне виховання

За останній час в суспільстві приділяється особлива увага процесу поступової зміни ставлення до цієї категорії людей. Відбувається зміщення акценту до усвідомлення необхідності використання і збільшення наявного потенціалу для максимального розвитку індивідуальних здібностей цих людей (Рис. 5.1.1).

Швидкими темпами розвивається також понятійний апарат з проблем інвалідності. Для фахівців фізичного виховання і спорту володіння спеціальною термінологією системи адаптивного фізичного виховання є актуальною задачею. Сучасне АФВ в Україні має юридичне забезпечення і належить до державної системи реабілітації інвалідів.

Адаптивне фізичне виховання (АФВ) – це наука, що вивчає різні аспекти фізичного виховання людей, які втратили на тривалий час або назавжди будь-які функції організму, в тому числі рухові.

У світовій спільноті Україна вигідно відрізняється передовою правовою базою, що гарантує державну підтримку та забезпечення фізичного виховання і спорту інвалідів. Державна політика України відносно людей з фізичними обмеженнями базується на принципах гуманності, заборони дискримінації, державних гарантій реалізації їхніх прав (у тому числі пільгових); створення необхідних умов для активної життєдіяльності (враховуючи особливі потреби, доступність до об'єктів соціальної інфраструктури); адресності реабілітаційних заходів; обов'язковості для державних структур фінансування заходів, спрямованих на забезпечення соціального захисту і реабілітації недієздатних громадян. Права інвалідів визначені законом України «Про основи соціального захисту інвалідів».

Інвалід, за визначенням чинного вітчизняного законодавства, – це особа зі стійким порушенням функцій організму, котре є наслідком захворювання, травм або вроджених дефектів, засвідчених в установленому порядку органами **охорони** здоров'я, що обмежує її можливості та викликає потребу у соціальній допомозі і захисті.

Сьогодні у більшості розвинутих країн відмовилися від застосування слова **інвалід** у зв'язку з його некоректністю. Замість цього використовують такі визначення, як недієздатні особи, люди з фізичними вадами, особи з функціональними обмеженнями, з особливими потребами, аномальні особистості.

Інвалідність – повна або часткова втрата внаслідок захворювання, травм або вроджених дефектів здатності до самообслуговування, самостійного пересування, спілкування, контролю власної поведінки, навчання і заняття трудовою діяльністю, тобто стійке порушення (зниження або втрата) загальної або професійної працездатності.

Рис. 5.1.2. Соціальний захист інвалідів

Це поняття є одночасно медичним, соціальним і юридичним, оскільки пов'язане зі станом здоров'я людини та її трудовою діяльністю. Інвалідність визначається медико-соціальною експертизою в результаті обстеження органами охорони здоров'я осіб, які частково або повністю втратили здоров'я. Ці люди відповідно до законодавства мають право на соціальну допомогу, компенсацію втраченого заробітку. При цьому встановлюється група інвалідності в залежності від ступеня порушення функцій.

Соціальний захист інвалідів – система правових, економічних і соціально-побутових заходів, спрямованих на забезпечення потреб людей з обмеженими фізичними можливостями у відновленні здоров'я, матеріальній підтримці, посиленій професійній та громадській діяльності, реалізації прав і свобод на рівні з усіма громадянами (Рис. 5.1.2).

Реабілітація інвалідів – система медичних, професійних і соціальних заходів, спрямованих на відновлення порушених функцій організму людей з обмеженими фізичними можливостями, компенсацію цих обмежень, соціально-професійну адаптацію та інтеграцію до суспільства.

Рис. 5.1.3. Адаптивна рухова реабілітація

Адаптивна рухова реабілітація – спрямована на відновлення у людей з обмеженими фізичними можливостями тимчасово втрачених або порушених функцій (крім втрачених або порушених на тривалий час у зв'язку з основним захворюванням – причиною інвалідності) після перенесених травм, фізичних і психічних напружень, які виникли у процесі активної діяльності або в результаті життєвих обставин (Рис. 5.1.3).

Адаптивна рухова реабілітація (АРР) реалізується з метою формування у людини адекватних психомоторних реакцій на те чи інше захворювання, орієнтації на використання екологічно виправданих засобів, які стимулювали би швидку нормалізацію функцій, а також формування вмій і навичок самостійно застосовувати відповідні комплекси вправ, прийоми самомасажу, загартовуючі процедури, фізіотерапевтичні методи та ін.

Адаптивне фізична рекреація (АФР) – відрізняється від рухової реабілітації наявністю значного обсягу спортивних ігор і рекреаційних заходів, залученням значної кількості учасників, що підвищує соціально-комунікативну роль у процесі пристосування до повноцінного життя.

Індивідуальна програм реабілітації й адаптації інваліда – комплекс оптимальних для конкретної людини видів, форм, об'єктів, термінів та порядку проведення реабілітаційних заходів.

Дефектологія – система наук, що вивчає психофізичні особливості розвитку осіб з фізичними та ментальними вадами, закономірності їх виховання і навчання.

Дефектологія поєднує ряд специфічних напрямів: *олігофренопедагогіку, логопедію, сурдопедагогіку, тифлосурдопедагогіку* (Рис. 5.1.4).

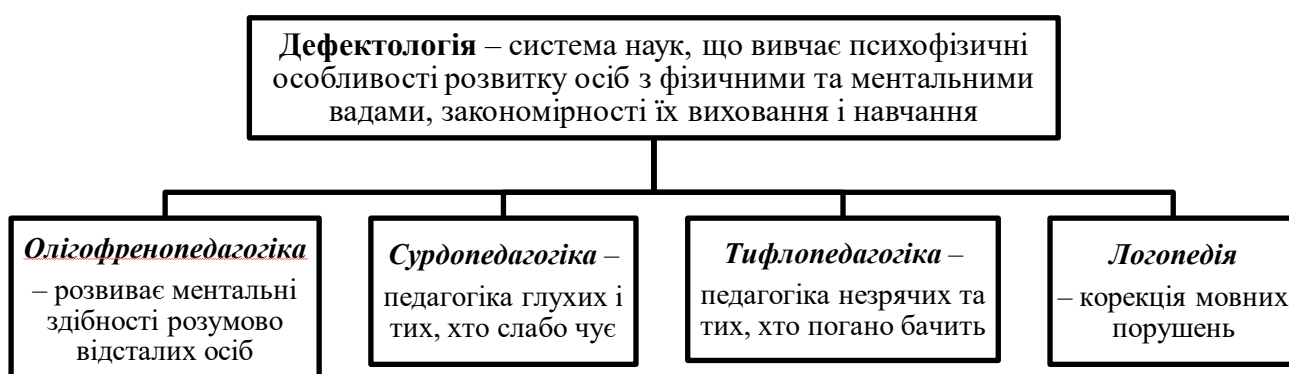

Рис. 5.1.4. Провідні поняття в дефектології.

Олігофренопедагогіка – розвиває ментальні здібності розумово відсталих осіб.

Сурдопедагогіка – педагогіка глухих і тих, хто слабо чує.

Тифлопедагогіка – педагогіка незрячих та тих, хто погано бачить.

Тифлосурдопедагогіка – педагогіка сліпоглухонімих людей.

Логопедія – корекція вербальних (мовних) порушень.

Адаптивна фізична культура – соціальний феномен, головною метою якого є соціалізація людей з обмеженими фізичними можливостями, а також їх лікування за допомогою фізичних вправ.

Адаптивна фізична рекреація – активізація, підтримка й відновлення фізичного потенціалу у осіб з вадами здоров'я.

Інваспорт (спорт інвалідів або адаптивний спорт) – має на меті формування у людей з вадами здоров'я високої спортивної майстерності, і досягнень ними найвищих результатів у різних видах змагальної діяльності людей, котрі мають аналогічні проблеми зі здоров'ям.

Інваспорт має три напрями: параолімпійський рух, Спеціальну олімпіаду, Всесвітні ігри глухих („Тихі ігри”, або «Дефолімпійські ігри»).

5.2. Характеристика національної системи АФВ

Сучасна система АФВ в Україні має юридичне забезпечення і належить до державної системи реабілітації інвалідів. Державна система реабілітації базується на таких, закладених у вітчизняному законодавстві, принципах:

- *державний характер системи АФВ;*
- *комплексність (єдність);*
- *загальнодоступність;*
- *обов'язковість.*

АФВ в системі реабілітації реалізується через реабілітаційну педагогіку, спрямовану на особистісне орієнтоване навчання та самореалізацію інваліда (Рис. 5.2.1).

АФВ інвалідів в Україні представлене 10 типами навчальних закладів, основну частину яких становлять інтернати, що знаходяться на повному державному забезпеченні. Установи диференціюються за віковими та нозологічними показниками.

Рис. 5.2.1. Система АФВ в Україні

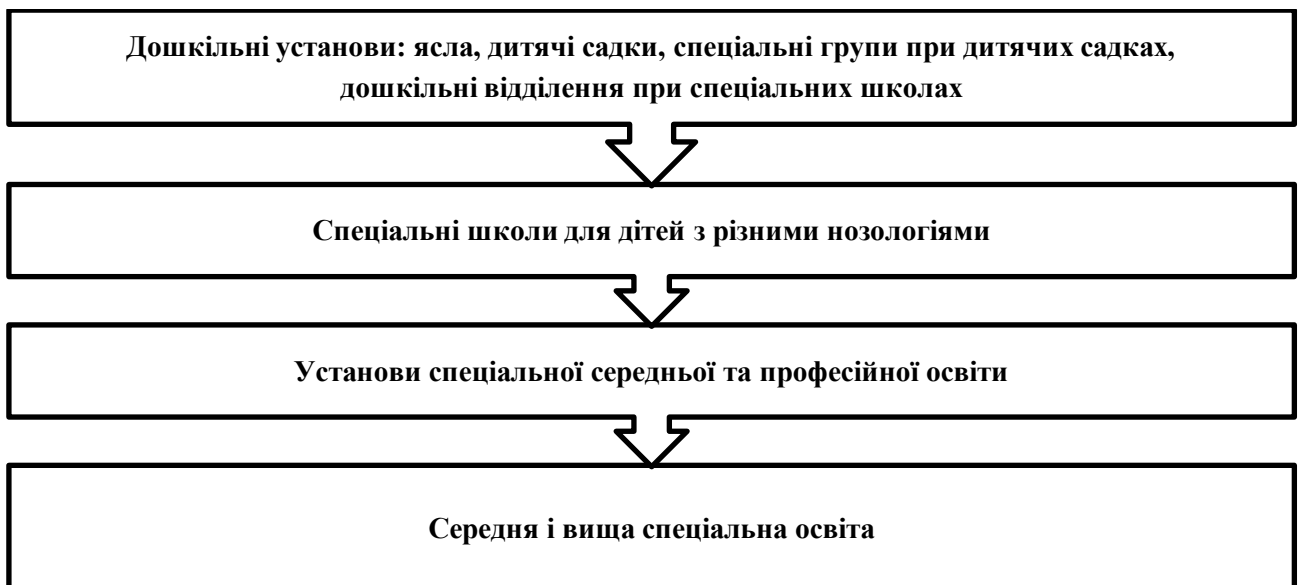

Рис. 5.2.2. За віковими показниками національна система АФВ поділяється на 4 групи навчальних установ.

За віковими показниками система АФВ поділяється на 4 групи (Рис. 5.2.2):

- дошкільні установи: ясла, дитячі садки, спеціальні групи при дитячих садках, дошкільні відділення при спеціальних школах;
- спеціальні школи для дітей з різними нозологіями;
- установи спеціальної середньої та професійної освіти;
- середня і вища спеціальна освіта.

За нозологічними показниками система АФВ поділяється на навчальні установи для людей з вадами: слуху, зору, мовлення, опорно рухового апарату, ментальними (Рис. 5.2.4).

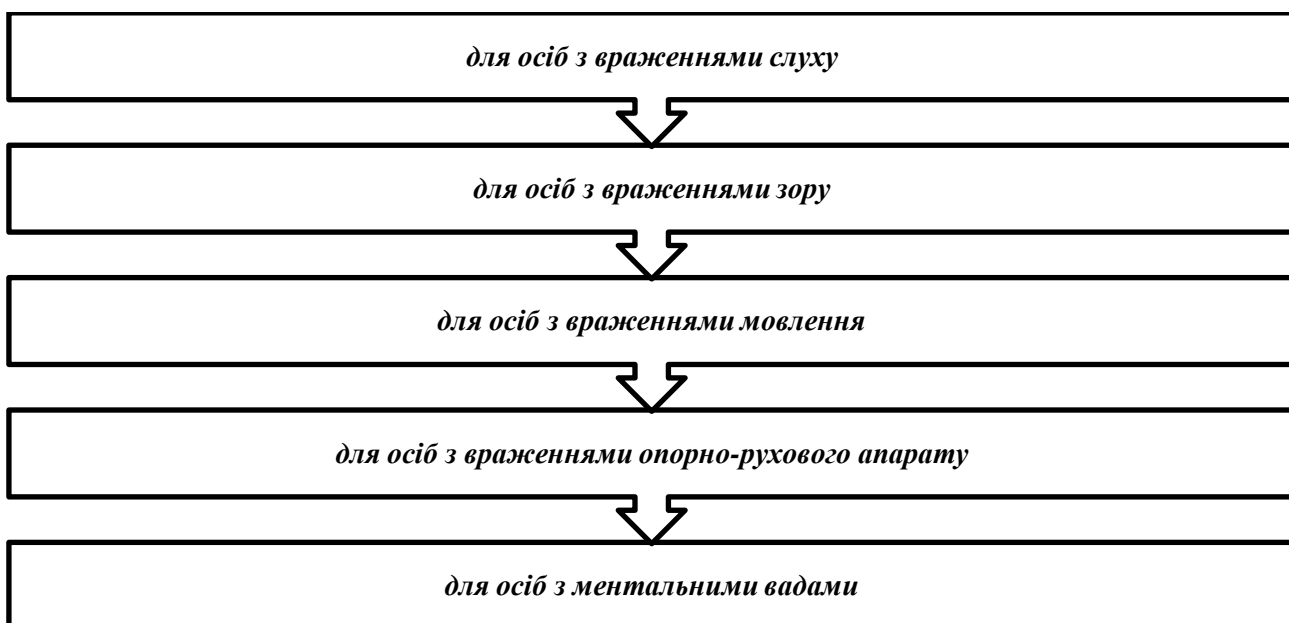

Рис. 5.2.4. За нозологічними показниками національна система АФВ поділяється на 4 групи навчальних установ.

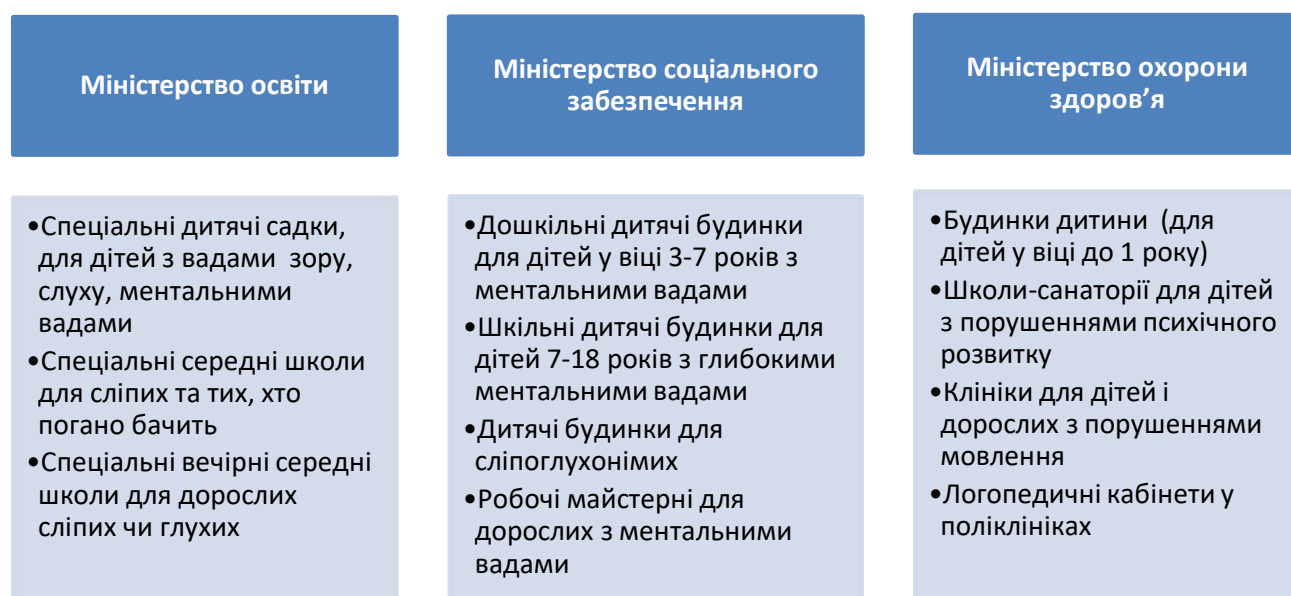

Рис. 5.2.5. Єдина державна система реабілітаційної педагогіки

На Рис. 5.2.5. представлені відомчі заклади освіти та спеціальні установи АФВ, що підпорядковані трьом міністерствам: МОН України, Міністерство соціального забезпечення, МОЗ України.

Рис. 5.2.6. Керівництво організаційною і методичною роботою сфери АФВ в Україні

Керівництво організаційною і методичною роботою сфери АФВ в Україні здійснюється системою державних та громадських структур, до яких входять: *комітети, комісії, асоціації інвалідів; кафедри профільних вищих навчальних закладів, діагностичні та реабілітаційні центри, корекційні медичні установи, консультаційні пункти, спеціальні школи-інтернати, клуби, секції збірні команди з видів інваспорту* (Рис. 5.2.6).

Національний комітет спорту України об'єднує 4 федерації: Спортивна федерація глухих; Спортивна федерація сліпих; Спортивна федерація інвалідів з порушеннями опорно-рухового апарату; Спортивна федерація інвалідів з фізичними та ментальними вадами.

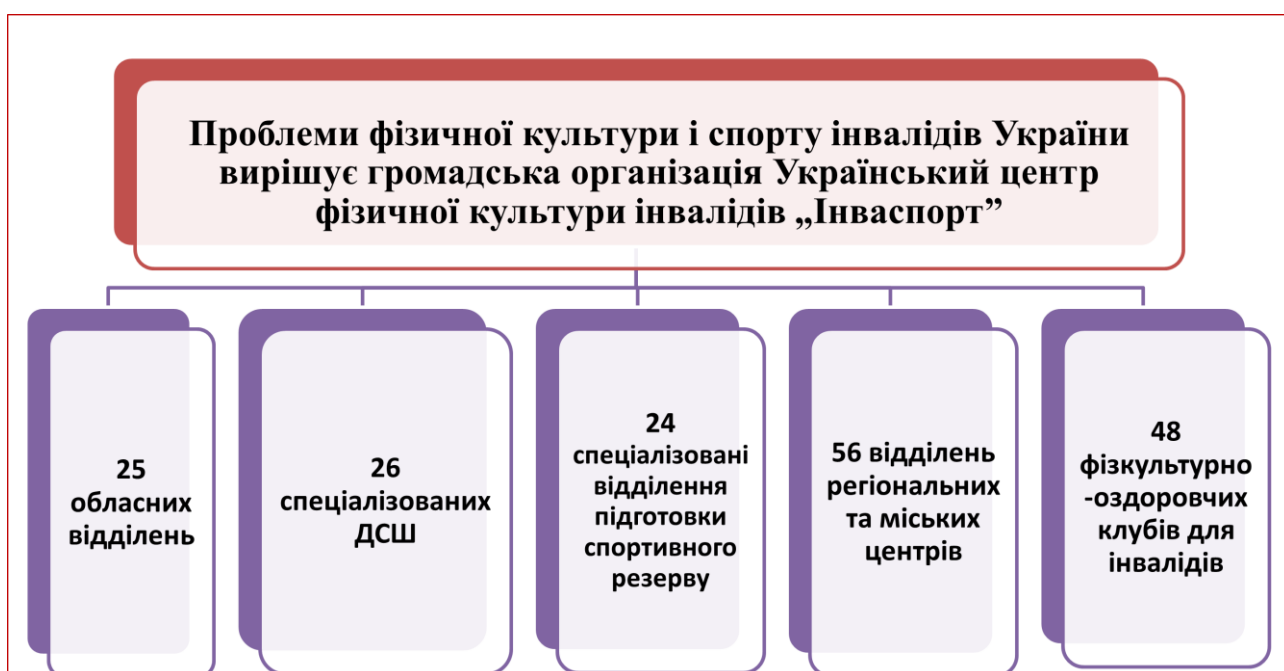

Рис. 5.2.6. Громадська організація Український центр фізичної культури інвалідів „Інваспорт”

Проблеми фізичної культури і спорту інвалідів України вирішує громадська організація Український центр фізичної культури інвалідів „Інваспорт” (Рис. 4.2.6). Ця громадська структура поєднує 25 обласних відділень, 26 спеціалізованих ДСШ, 24 спеціалізовані відділення підготовки спортивного резерву, 56 відділень регіональних та міських центрів, 48 фізкультурно-оздоровчих клубів для інвалідів.

Міністерство України у справах сім'ї, молоді і спорту спільно з Національним олімпійським комітетом України забезпечує підготовку та участь інвалідів у Параолімпійських іграх, інших міжнародних іграх інвалідів.

На фінансування фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів для інвалідів виділяються кошти з державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування.

Питання для повторення пройденого матеріалу:

1. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я яка кількість населення планети вважається інвалідами?
2. За статистикою скільки мільйонів людей щорічно отримують ушкодження та стають інвалідами?
3. Що вивчає адаптивне фізичне виховання (АФВ) як наука?
4. За визначенням чинного вітчизняного законодавства хто з людей підпадає під поняття «інвалід»?
5. Що ми розуміємо під поняттям «інвалідність»?
6. Які заходи включає в себе система соціального захисту інвалідів?
7. Що означають поняття: адаптивна фізичне виховання, адаптивна фізична рекреація, інваспорт?
8. Якими є принципи, закладені у вітчизняному законодавстві, на яких базується державна система адаптивного фізичного виховання (АФВ)?
9. Хто опікується проблемами фізичної культури і спорту інвалідів в Україні?
10. Які спортивні федерації України відповідають за спортивну роботу з людьми з особливими потребами?

Література та джерела:

1. Теорія і методика фізичного виховання/методика фізичного виховання різних груп населення. підручник для студентів вищих навчальних закладів фізичної культури і спорту/під ред. Т.Ю. Круцевич. К.: НУФВСУ «Олімпійська література», 2008. – Т-2. - с. 155-319.
2. Товт В.А. основи теорії та методики фізичного виховання: навчальний посібник/укл: В.А. Товт, О.А. Дуло, М. Ю. Щерба. – Ужгород: ПП "Графіка", 2010. – 140 с.
3. Товт В.А. теорія і методика фізичного виховання дорослого населення та фізичної підготовки у збройних силах України: навчальний посібник /В.А. Товт, О.А. Дуло, І.І.Маріонда. – Ужгород: ПП "Графіка", 2010. – 76 с.